

PERUSTURVAKUNTAYHTYMÄ
Karviainen

Ikäihmisten palvelulinja / Ikäkeskus

OMAISHOIDON TUEN MYÖNTÄMISPERUSTEET

1.4.2017 alkaen

1. OMAISHOIDON TUEN TARKOITUS JA SEN SISÄLTÖ

Laki omaishoidon tuesta (937/2005 omaishoitolaki) tuli voimaan 1.1.2006. Omaishoidon tuesta annettuun lakiin on lisätty 1.8.2011 voimaan tullut 4 a §:n mukaan säännös sijaishoidosta omaishoitajan vapaan ja muun poissaolon aikana. Lisäksi uuden Sosiaalihuoltolain (1301/2014) myötä muutoksenhaku muuttui (omaishoitolaki 12 §) 1.4.2015 alkaen. Tarkoituksena on edistää hoidettavan edun mukaisen omaishoidon tuen toteutumista turvaamalla riittävät sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut sekä hoidon jatkuvuus ja tukea omaishoitajan työtä. Uusimmat muutokset omaishoidon tuesta annettuun lakiin (937/2005), sosiaalihuoltolakiin (1301/2014) sekä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettuun lakiin (734/1992, *asiakasmaksulaki*) tulivat voimaan 1.7.2016.

Omaishoitosopimusten sekä hoito- ja palvelusuunnitelmien on vastattava uuden lain säännöksiä viimeistään 1.4.2017 alkaen. Omaishoitajien valmennusta koskevaa säännöstä sovelletaan 1.1.2018 alkaen.

Omaishoitolain muutoksien vuoksi osa omaishoitosopimuksista sekä hoidettavan hoito- ja palvelusuunnitelmista on päivitettävä vastaamaan uuden lain säännöksiä. Siirtymäsäädösten mukaan muutosten toimeenpano ei kuitenkaan edellytä omaishoitosopimusten irtisanomista, vaan tarvittavat muutokset tehdään sopimusten ja suunnitelmien tarkistuksena. Omaishoitajalla on oikeus lain 3 a §:ssä tarkoitettuihin omaishoitotehtävää tukeviin palveluihin ja 4 §:n mukaisiin vapaisiin lain voimaantulosta alkaen siitä riippumatta, onko omaishoitosopimusta tai hoito- ja palvelusuunnitelmaa tarkistettu.

Omaishoidon tuki on lakisääteinen sosiaalipalvelu, jonka järjestämisestä kunnan tulee huolehtia määrärahojen puitteissa. Tavoitteena on mahdollistaa henkilön hoito ja huolenpito kotioloissa omaisen avulla. Omaishoitolaissa säädetään tuen myöntämisedellytykset. Myöntäminen perustuu harkintaan ja kuntayhtymän laatimiin ohjeisiin, jossa määritellään mm. hoitopalkkioluokkien ja vapaiden määrät ja kriteerit.

Omaishoidon tuella tarkoitetaan kokonaisuutta, jotka muodostuvat hoidettavalle annettavista tarvittavista tarpeen mukaisista sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista sekä omaishoitajalle maksettavasta hoitopalkkiosta, vapaasta ja hoitotehtäviä tukevista palveluista. Tuki hoitajalle määritellään omaishoitosopimuksessa ja tarvittaessa omaishoitajalle tehdään oma asiakassuunnitelma.

Omaishoidontukipäätökset tehdään kaikille ikäryhmille Ikäihmisten palvelulinjalla Ikäkeskuksessa.

1.1. Omaishoidon tuen hakeminen

Omaishoidon tukea haetaan kirjallisesti sitä varten laaditulla hakulomakkeella <http://www.karviainen.fi/lomakkeet> Jos hakemus jätetään suullisesti, auttaa viranhaltija hakijaa hakemuksen täyttämässä. Hakemus tulee olla allekirjoitettu täysi-ikäisen hoitajan ja täysi-ikäisen hoidettavan toimesta. Hakemukseen on liitettävä asiakirjat, joihin hakija haluaa vedota kuten lääkärinlausunnot, epikriisit, vammaispalvelun päätökset, Kelan päätös hoitotuesta jne. Omaishoidon tuen hakijoille aloitetaan palvelutarpeen selvittäminen ja arviointi.

1.2. Omaishoidon tuen myöntämisedellytykset

Omaishoidon tukea voidaan myöntää, jos henkilö tarvitsee pitkäaikaisen sairauden, vamman tai muun vastaavan syyn takia hoitoa tai muuta huolenpitoa ja hoitoa voidaan antaa hoidettavan kotona, joka on soveltuva hoitopaikaksi. Hoitoa voidaan erityisistä syistä toteuttaa myös hoitajan kotona. Tuen myöntämisen tulee olla hoidettavan edun mukaista ja turvata hoidettavan hyvinvointi, terveys ja turvallisuus. Omaishoitoa haetaan hoidettavan kotikunnalta. Jos hoidettava henkilö tai hoitaja opiskelun, työn tai vastaavien syiden vuoksi oleskelee kunnassa, sosiaalihuolto järjestetään oleskeluperiaatteen mukaisesti (shl 57 §). Omaishoidon tuki kohdennetaan tarvearvion mukaan vaativampaan hoitoon ja hoivaan.

Omaishoitoa koskevaa hakemusta ei voida hylätä hakijan taloudellisen aseman perusteella eikä tulotietoja tähän tarkoitukseen pyydetä. Omaishoidon tukea ei myönnetä, jos hoidettavalle on myönnetty tehostettu asumispalvelupaikka SAS-ryhmän kautta ja hän asuu tai on hoidossa sosiaali- ja terveydenhuollon julkisessa tai yksityisessä toimintayksikössä. Yksikön tulee tarjota riittävät palvelut asiakkaiden säännöllisen hoidon ja huolenpidon sekä turvallisuuden takaamiseksi. Näitä palveluja ei korvata omaishoitajan työpanoksella.

Hoidettavan omaisen tai muun läheisen henkilön tulee olla valmis vastaamaan hoidosta yhdessä muiden tarpeellisten palvelujen kanssa. Läheinen henkilö on esimerkiksi ystävä, joka on käytännössä jo ennen sopimuksen tekemistä osallistunut hoidettavan hoitoon ja huolenpitoon sitovasti.

Omaishoidon tuki voi vähentää tai korvata laitoshoidon tai kotihoidon palveluja. Omaishoidon tuen myöntämiseen ei riitä hoidettavalle annettava kodinhoidollinen tai asiointiapu.

1.3. Päätös omaishoidon tuesta

Omaishoidon tuen päätöksen tekee Ikäkeskuksen viranhaltija. Tiedot tallennetaan asiakastietojärjestelmään. Hoidettavalle ja hoitajalle annetaan päätös, josta ilmenee myönnetty omaishoidon tuki. Jos päätös on kielteinen, hylkäämisen perusteet ilmoitetaan päätöksessä. Vaikka omaishoidon tuen myöntämisen kriteerit täyttyvät, päätös voi olla kielteinen, jos määrärahoja ei ole käytettävissä. Tällöin iäkkään henkilön palvelujen tarve on viranomaisen tiedossa ja siihen vastataan niin pian kuin mahdollista.

Omaishoidon tuki myönnetään hakemuksen saapumisesta seuraavan kuukauden alusta alkaen, mikäli määrärahoja on vapaana. Ennen myönteistä päätöstä tehtyä hoitotyötä tai hakijan ostamia palveluja ei korvata takautuvasti. Jos hoitajalle tai hoidettavalle järjestetään omaishoitoa tukevia muita sosiaalipalveluja, annetaan heille näistä palveluista erilliset päätökset. Päätöksentekijä vastaa myös omaishoidon hoito- ja palvelusuunnitelman laatimisesta hoidettavalle sekä omaishoitosopimuksen tekemisestä ja päivittämisestä hoitajalle.

Viranhaltijan päätökseen tyytymätön voi hakea muutosta saamaansa päätökseen perusturvakuntayhtymä Karviaisen yhtymäjoistolta. Oikaisuvaatimusaika on 30 vrk.

2. PALVELUTARPEEN ARVIOINTI

Omaishoidon tuen myöntäminen perustuu aina hoidettavan ja hoitajan monipuoliseen ja kokonaisvaltaiseen tarpeen, toimintakyvyn ja voimavarojen arviointiin. Henkilön hoidon tarve sekä muiden välttämättömien palveluiden tarve ja määrä arvioidaan kotikäynnillä. Arvioinnin tueksi voidaan pyytää erikseen lääkärintodistus ja/tai asiantuntijoiden lausuntoja. Hoidon ja huolenpidon tarve sekä sitovuus ja vaativuus selvitetään kaikissa tapauksissa yksilöllisesti. Kaikkien hakijoiden luokse tehdään kotikäynti, jonka aikana selvitetään omaishoidon tuen myöntämisen edellytyksiä sekä muita mahdollisia sosiaali- ja terveyspalveluja.

Sosiaalihuoltolain 36 §:n mukainen palvelutarpeen arviointi on aloitettava viipymättä ja saatettava loppuun ilman aiheetonta viivytystä. Jos henkilö on yli 75-vuotias, saa vammaisuuksista annetun lain (570/2007) 9 §:n 3 momentin 3 kohdan mukaista ylintä hoitotukea tai on erityistä tukea tarvitseva lapsi, arviointi on aloitettava viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä siitä, kun asiakas, hänen omaisensa, läheisensä tai laillinen edustajansa on ottanut yhteyttä sosiaalipalveluista vastaavaan kunnalliseen viranomaiseen palvelujen saamiseksi. Erityistä tukea tarvitsevien lapsien kohdalla arvioinnin on valmistuttava kolmessa kuukaudessa.

Arvioinnin tukena käytetään sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön asiantuntemusta ja tarvittaessa erilaisia toimintakyky mittareita (mm. Rava, MMSE, RAI, CERAD). Rava-indeksiä ei sovelleta alle 65 -vuotiaisiin hoidettaviin.

Lasten palveluiden ja vammaispalveluiden asiakkaiden hakemukset käsitellään yhteistyössä hoidettavan asioista vastaavan sosiaalityöntekijän kanssa. Lasten hoitoisuutta ja tuen tarvetta

arvioitaessa verrataan vammaisen tai sairaan lapsen hoitoisuutta samanikäisen terveen lapsen hoivan, huolenpidon, ohjauksen ja valvonnan tarpeeseen. Lasten ja nuorten hoitoisuuden arvioinnissa käytetään alle 16-vuotiaiden hoitoisuudenarviointilomaketta. Lasten omaishoidon tukea voidaan myöntää aikaisintaan vanhempainrahakauden päättymistä seuraavan kuukauden alusta lukien.

Pääsääntöisesti edellytetään, että hoidettavalla on Kansaneläkelaitoksen eläkettä saavan korotettu/ylin hoitotuki tai korotettu/ylin aikuisen vammaistuki tai korotettu/ylin alle 16-vuotiaan vammaistuki. Viranhaltija tarkistaa Kelan myöntämän tuen.

2.1. Hoito- ja palvelusuunnitelma

Omaishoidon tuesta ja palveluista laaditaan yhdessä hoidettavan, hoitajan ja muiden hoitoon osallistuvien tahojen kanssa hoito- ja palvelusuunnitelma. Hoito- ja palvelusuunnitelmaan tulee myös liittää tiedot omaishoitolain mukaisista hoidettavan ja hoitajan oikeuksista koskevista säännöksistä ja niiden soveltamisesta (omaishoitolain 7 §:n 1 momentti). Suunnitelmaa tarkistetaan vuosittain tai omaishoitotilanteen muuttuessa olennaisesti, jotta se vastaisi hoidettavan ja omaishoitajan tarpeita.

Hoito ja palvelusuunnitelmaan kirjataan

- omaishoitajan antaman hoidon määrä ja sisältö sekä hoidon sitovuus
- muut hoidettavalle tarpeellisten sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen määrä ja sisältö (esim. kotihoito, vammaispalvelu, erityishuollon palvelut)
- miten hoidettavan hoito järjestetään hoitajan vapaan aikana
- kuinka moneen vapaapäivään omaishoitajalla on oikeus kuukautta kohden
- hoidettavan näkemys ja mielipide
- omatyöntekijä
- omaishoitajan hoitotehtävää tukevien sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen määrä ja sisältö
- lisäksi muut hoitoa koskevat seikat

2.2. Omaishoitosopimus

Omaishoidon tuesta laaditaan perusturvakuntayhtymän ja omaishoitajan välille omaishoitosopimus eli toimeksiantosopimus, jonka liitteenä on oltava hoito- ja palvelusuunnitelma. Omaishoitosopimus laaditaan toistaiseksi ja vain erityisestä syystä määräaikaisena. Määräaikaista sopimusta käytetään, jos kesto on etukäteen määriteltävissä tai hoito korvataan tietyn määräajan jälkeen toisella palvelulla. Määräaikaisuus on perusteltava. Sopimusta tarkistetaan vuosittain tai tarvittaessa.

Omaishoitosopimuksessa sovitaan:

- hoitopalkkion määrä ja maksutapa
- hoitajalle järjestettävistä vapaapäivistä ja niiden määrästä
- määräaikaisen sopimuksen kestosta
- hoitopalkkion maksamisesta hoidon keskeytyksestä hoitajasta johtuvasta syystä tai hoidettavasta johtuvasta muusta kuin terveydellisestä syystä
- sopimuksen irtisanomisesta/purkamisesta
- muista hoitoa koskevista seikoista

3. OMAISHOIDON TUEN HOITOPALKKIO

Hoitajalle maksettavan hoitopalkkion suuruus määräytyy porrastettuna hoidon sitovuuden ja vaativuuden perusteella. Hoitopalkkiot tarkistetaan kalenterivuosittain työntekijän eläkelain 96 §:ssä tarkoitetulla palkkakertoimella

Laissa säädetyin edellytyksin hoitopalkkio voidaan sopia myös vähimmäismäärää pienemmäksi. Perusturvakuntayhtymässä päätetään omaishoidon tuen palkkioluokista ja kriteereistä lain sallimissa rajoissa.

I Hoitoisuusryhmä hoitopalkkio 784,00 €/kk 1.1.2017 alken

Ylin hoitopalkkio maksetaan hoidollisesti raskaan siirtymävaiheen aikana. Hoidollisesti raskas siirtymävaihe voi olla saattohoitotilanne tai tilanne jona aikana hoidettava tarvitsee lyhytaikaisesti normaalia enemmän hoivaa ja huolenpitoa. Kyseessä voi olla saattohoito- tai pitkäaikaispotilas, jonka omaiset/läheiset ottavat kotiin hoidettavaksi.

Ylin hoitopalkkio maksetaan myös, kun hoitotyö edellyttää erityisen runsasta ympärivuorokautista hoitoa ja huolenpitoa sekä pääsääntöisesti Rava-indeksi on vähintään 3,5 ja/tai MMSE alle 12. Lisäksi on pääsääntöisesti oltava päätös Kelan ylimmästä hoito- tai vammaistuesta.

Edellytyksenä on, että omaishoitaja on estynyt tekemästä työtä tai opiskelua sinä aikana, kun ylintä hoitopalkkiota maksetaan. Vähäiset työtulot (esim. kokouspalkkiot) eivät estä ylemmän hoitopalkkion maksamista.

II Hoitoisuusryhmä hoitopalkkio 581,06 €/kk 1.1.2017 alkaen

II-hoitopalkkio maksetaan, kun hoidettava tarvitsee runsaasti hoitoa ja huolenpitoa ja jatkuvaa apua päivittäisissä toiminnoissa sekä hoitoa ja huolenpitoa myös yöaikaan. Hoitotyö edellyttää omaishoitajalta pääsääntöisesti kokopäivätoimista työpanosta ja on fyysisesti ja/tai psyykkisesti raskasta sekä pääsääntöisesti Rava-indeksi on 3,00 - 3,49 ja/tai MMSE 12-16/30. Lisäksi on pääsääntöisesti oltava päätös Kelan eläkkeensaajan korotetusta hoito- tai vammaistuesta.

III Hoitoisuusryhmä hoitopalkkio 399,62 €/kk 1.1.2017 alkaen

III-hoitopalkkio maksetaan, kun hoidettava tarvitsee paljon hoitoa ja huolenpitoa sekä jatkuvasti ja runsaasti apua päivittäisissä toiminnoissa, mutta hänellä ei ole yöllistä avuntarvetta tai avuntarve öisin on vähäinen. Hoitotyö on sitovaa ja fyysisesti ja/tai psyykkisesti raskasta sekä pääsääntöisesti Rava-indeksi on yli 2,5 ja/tai MMSE on 17-21/30. Lisäksi on pääsääntöisesti oltava päätös Kelan eläkkeensaajan korotettua hoito- tai vammaistuesta.

Kaikki hoitoisuusryhmät Sijaishoitajan palkkio 66,26 €/vrk (24 h) 1.1.2017 alkaen

3.1. Omaishoidon palkkion maksaminen

Palkkio maksetaan omaishoitajalle kuukausittain jälkikäteen edellisen kuukauden aikana toteutuneesta hoitotyöstä. Palkkio on veronalaista tuloa, josta kunta pidättää ennakkoveron ja suorittaa mahdollisen eläkevakuutusmaksun. Hoitajan on toimitettava verokortti verotusta varten.

3.2. Hoitopalkkion maksamisen keskeytys ja alentaminen

Omaishoitajalla on ilmoitusvelvollisuus hoidon keskeytymisestä Ikäkeskukseen. Palkkion maksaminen keskeytyy välittömästi, jos hoitaja on estynyt hoitotyöstä. Omaishoitajan lakisääteiset vapaat eivät kuitenkaan vähennä hoitopalkkiota, ei myöskään Kelan hyväksymä omaishoitajan kuntoutusjakso.

Jos omaishoito hoidettavan terveydentilasta johtuvasta syystä keskeytyy tilapäisesti, hoitopalkkion maksaminen keskeytyy kuukauden kuluttua.

Hoitajan ja hoidettavan yhteinen lyhyt ulkomaanmatka tai kesämökillä olo eivät ole perusteita tuen lakkauttamiseen. Lyhyt ulkomaanmatka tai toisen kunnan alueella oleminen voi kestää enintään 60 vrk. Mikäli kesto on tätä pitempi, keskeytyy omaishoitajalle maksettava palkkio.

Perusteettomasti maksettu palkkio peritään takaisin.

3.3. Omaishoitosopimuksen irtisanominen ja purkaminen

Perusturvakuntayhtymä Karviainen voi irtisanoa omaishoitosopimuksen päättymään aikaisintaan irtisanomista seuraavan kahden kuukauden kuluttua. Omaishoitajan irtisanoessa omaishoitosopimuksen, se päättyy kuukauden kuluttua. Mikäli sopimuksen jatkaminen vaarantaa hoidettavan tai omaishoitajan terveyttä tai turvallisuutta, voivat molemmat osapuolet purkaa sopimuksen välittömästi. Perusturvakuntayhtymä Karviainen tekee päättymisestä viranhaltijapäätöksen.

Irtisanomisajasta riippumatta sopimus päättyy sen kuukauden lopussa, jona hoidettavan hoito käy tarpeettomaksi (esimerkiksi hoidettavan kuolema tai siirtyminen pitkäaikaiseen laitoshoittoon tai palveluasumiseen).

4. HOITAJAA KOSKEVAT OHJEET JA HOITAJAN TUKEMINEN

Omaishoitajalla tarkoitetaan laissa henkilöä, joka on tehnyt omaishoitosopimuksen perusturvakuntayhtymä Karviaisen kanssa. Hoidettavalle ja hoitajalle tehdään omaishoidon hoito- ja palvelusuunnitelma. Omaishoitosopimus on ns. toimeksiantosopimus. Mikäli hoitaja ei halua omaishoidon hoitopalkkiota, vaan ainoastaan palveluja, hänen kanssaan ei voida solmia omaishoitosopimusta. Jos omaishoitosopimusta ei solmita tai myöntämisen kriteerit eivät täyty tehdään sosiaalihuoltolain mukainen palvelutarpeen arviointi ja suunnitelma hoitajalle ja/tai hoidettavalle.

Hoitajan terveyden ja toimintakyvyn on vastattava omaishoidon asettamia vaatimuksia. Hoitajaksi soveltuu henkilö, jonka hoidettava on hoitajakseen hyväksynyt ja joka oman ikänsä, kuntonsa ja elämäntilanteensa puolesta soveltuu tähän tehtävään. Hoitajan soveltuvuudesta hoitotyöhön voidaan edellyttää lääkärin tai muun sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijan lausuntoa. Omaishoidon tukea ei myönnetä, jos hoitajalla on muistisairaus, mielenterveyden ongelmia, päihteiden väärinkäyttöä tai hoitajan toimintakyky tai muu terveydellinen tila selvästi rajoittaa häntä toimimasta omaishoitajana, vaikka rinnalle voitaisiin järjestää riittävä määrä hoidettavalle tulevia palveluja ja tukea. Omaishoitajan soveltuvuus tehtävään arvioidaan aina. Omaishoitajan tulee olla vähintään 18-vuotias.

Hoito voidaan erityisistä syistä järjestää myös hoitajan kotona, mikäli omaishoito on muuten tarkoituksenmukainen hoitomuoto. Ympäri vuorokautiseen hoitajan kotona järjestettävään hoitoon sovelletaan kuitenkin perhehoitajalakia (263/2015), jos myös muut perhehoidolle asetetut edellytykset täyttyvät. Perhehoitajat eivät ole oikeutettuja omaishoidon tukeen.

Omaishoitaja ei voi samanaikaisesti toimia omaishoidettavan henkilökohtaisena avustajana.

Omaishoidon tuki koostuu hoitopalkkiosta, hoidettavalle myönnettävistä palveluista ja hoitajalle suunnatusta erilaisesta tuesta. Omaishoitajan lakisääteisten vapaapäivien lisäksi voidaan myöntää harkinnanvaraisesti ja määrärahojen puitteissa omaishoitajan tukemiseksi hoidettavalle lyhytaikaishoitoa (eli lyhytaikainen kuntouttava hoiva-asuminen) palvelutalossa. Asiakkaan ja omaishoitajan omatyöntekijä on sopimukseen merkitty yhdyshenkilö, johon omaishoitoperhe voi olla yhteydessä omaishoitoon liittyvissä asioissa.

Omaishoitaja ei ole työsopimuslain tarkoittamassa työsuhhteessa kuntayhtymään eikä hoidettavaan tai hoidettavan huoltajaan (työsopimuslaki 55/2001).

4.1. Omaishoitajan eläke- ja tapaturmavakuutus

Sopimuksen tehneiden omaishoitajan eläketurva määräytyy kunnallisen eläkelain mukaisesti. Yli 68-vuotiaiden hoitajien osalta omaishoidon palkkio ei kasvata eläkekertymää.

Hoitopalkkiota saava omaishoitaja tai sijaishoitaja on tapaturmalain 57 §:n 1 momentin mukaisen tapaturmavakuutuksen piirissä perusturvakuntayhtymä Karviaisen vakuuttamana hoitotyössä tapahtuvien tapaturmien varalle. Mikäli tapahtuu tapaturma, on vahingoittuneen tai hänen edustajansa ilmoitettava asiasta omaishoidontuen myöntäneelle viranhaltijalle. Viranhaltija auttaa tapaturmailmoituksen tekemisessä vakuutusyhtiölle.

4.2. Vapaan järjestäminen

Kaikilla omaishoitosopimuksen tehneillä omaishoitajilla on oikeus lakisääteisiin vapaapäiviin. Omaishoitolain 4 §:n muutoksella omaishoitajan oikeus vapaaseen on porrastettu hoidon sitovuuden mukaan. Jatkossa jokaisella omaishoitolain 8 §:n mukaisen omaishoitosopimuksen tehneellä hoitajalla on oikeus pitää vapaata vähintään kaksi vuorokautta kalenterikuukautta kohti. Omaishoitajalla on edelleen oikeus pitää vapaata vähintään kolme vuorokautta kalenterikuukautta kohti, jos hän on yhtäjaksoisesti tai vähäisin keskeytyksin sidottu hoitoon ympäri vuorokautisesti tai jatkuvasti päivittäin.

Omaishoitosopimusta tehtäessä tai sitä myöhemmin tarkistettaessa arvioidaan, onko omaishoitaja annetun hoidon ja huolenpidon sitovuuden perusteella oikeutettu kahden vai kolmen vuorokauden vapaaseen kalenterikuukautta kohti. Tiedot omaishoitajan oikeudesta lain mukaisiin vapaapäiviin merkitään omaishoitosopimukseen.

Omaishoitajalla on oikeus pitää lain mukaiset vapaat säännöllisesti kuukausittain. Omaishoitaja voi myös sopia kunnan kanssa vapaapäivien säästämistä ja vapaan pitämistä pidempänä jaksona kerralla. Hoitajalle järjestettävän vapaan tavoitteena on tukea omaishoitajan jaksamista. Omaishoitajan jaksamisen kannalta on suositeltavaa pitää kertyneet vapaapäivät säännöllisesti kuukausittain. Kertyneet vapaapäivät on pidettävä saman kalenterivuoden aikana. Vapaapäivien aikainen hoito järjestetään lyhytaikaishoitopaikoissa, sijaishoitona tai palvelusetelillä. Vapaapäiviä ei voi pitää etukäteen. Viranhaltijat seuraavat vapaiden kertymistä ja käyttöä.

Tilanteessa, jossa hoidettavaa hoidetaan tilapäisesti muualla kuin omaishoidossa yli kuukauden, voidaan soveltaa omaishoitolain 9 §:n 2 momenttia. Mainitun lainkohdan mukaan hoitopalkkion maksaminen keskeytyy kuukauden kuluttua, jos omaishoito hoidettavan terveydentilasta johtuvasta syystä keskeytyy tilapäisesti. Vapaata ei kerry ajalta, jolta ei makseta hoitopalkkiota.

Omaishoitolain 4 §:n 2 momentin mukaan kunta ja omaishoitaja voivat sopia, että omaishoitaja pitää vapaapäivänsä useampana alle vuorokauden pituisena jaksona siten, että jaksojen pituus on yhteensä enintään vuorokausi. Vapaan jaksottaminen edellyttää kunnan ja omaishoitajan sopimusta eikä kumpikaan osapuoli voi vaatia sitä yksipuolisesti. Jaksottamisesta voidaan sopia tapauskohtaisesti tai siitä voidaan sopia toistaiseksi voimassaolevasti omaishoitosopimuksessa.

Perusturvakuntayhtymän on huolehdittava hoidon tarkoituksenmukaisesta järjestämisestä hoitajan lakisääteisen vapaan ajaksi. Hoidon järjestämisestä sovitaan omaishoitajan ja hoidettavan kanssa. Hoitajalle järjestettävän vapaan tavoitteena on tukea omaishoitajan jaksamista.

Hoito hoivayksikössä

Omaishoitaja sopii viranhaltijan kanssa vapaapäivien käytännön järjestelyistä ja hoidon järjestämisestä. Viranhaltija tai omaishoitaja varaa paikan suoraan hoitopaikasta sopimuksen mukaisesti ja viranhaltija vahvistaa hoitojakson lyhytaikaishoitopäätöksellä huomioiden käytettävissä olevat vapaiden määrät.

Sijaishoito

Sijaishoitajana voi toimia omaishoidettavan läheinen, naapuri tai ystävä, joka lakisääteisten vapaapäivien aikana toimii omaishoidettavan tai omaishoitajan kotona hoitajana. Sijaishoitaja-järjestelmässä noudatetaan lakia omaishoidontuesta ja Karviaisen omaishoidontuen ohjeita. Hoitajan tulee olla 18 vuotta täyttänyt ja hänen terveytensä ja toimintakykynsä vastaavat omaishoidon asettamia vaatimuksia samoin kuin vakituisen hoitajan. Hoidettavan, hoitajan ja sijaishoitaja,n on hyväksyttävä sijaistus. Sijaishoitajan kanssa tehdään sopimus hoitamisesta ja sijaishoitaja merkitään hoito- ja palvelusuunnitelmaan. Vapaapäivien ajankohdan sopivat omaishoitaja ja sijaishoitaja keskenään käytettävissä olevien vapaiden puitteissa. Toteutuksesta sijaishoidosta toimitetaan raportti Ptky Karviaiselle palkkion maksua varten.

Palveluseteli lakisääteisen vapaan aikaiseen hoitoon

Omaishoitajat voivat valita haluavatko käyttää lakisääteisen vapaan aikaiseen hoitoon palveluseteliä. Palveluseteleitä ei myönnetä ennakoon, ja ne on käytettävä sen kalenterivuoden aikana, jolloin vapaa on kertynyt. Omaishoidon palvelusetelin arvo on vuonna 2017 kiinteästi 110 euroa vuorokaudessa. Mikäli palvelun hinta on suurempi, kuin palvelusetelin arvo, asiakas maksaa yksityisen palveluntuottajan hinnan ja palvelusetelin arvon välisen erotuksen suoraan tuottajalle. Omaishoitaja voi käyttää kerralla koko palvelusetelin tai vain osan siitä taikka yhdistää palvelusetelit pidemmäksi vapaaksi. Palvelusetelin käytöstä on tarkempi ohjeistus kotihoidon ja omaishoidon palvelusetelin sääntökirjassa.

Käytössä on kaksi erilaista palveluseteliä:

1. Omaishoitajien lakisääteisen vapaiden aikainen hoito hoidettavalle ikäihmisille palvelutalossa. Omaishoitaja voi valita hyväksytyistä palveluntuottajista sen tuottajan, jonka yksikköön haluaa viedä omaishoidettavan vapaan ajaksi. Omaishoitaja sopii palvelutalon kanssa tarkemmasta ajankohdasta ja maksaa hoidosta setelin arvon ylittävän osan.
2. Omaishoidon hoivaseteli hoidettavan kotiin kaikille ikäryhmille, arvo 110 euroa/ korvaa yhden lakisääteisen vapaapäivän. Hoivaseteliä voivat käyttää kaikki kuukausipalkkiota saavat perheet esim. kehitys- ja vaikeavammaiset lapset ja aikuiset sekä vanhukset. Setelillä voi ostaa omaishoidettavalle hoivaa ja hoitoa kotiin tuotavana palveluna. Omaishoidon hoivasetelillä voidaan järjestää omaishoidettavalle hänen tarvitsemansa hoito suunnitelmallisesti. Hoivasetelillä voi palkata hoitajan kotiin Ptky Karviaisen hyväksymistä palveluntuottajista. Omaishoitaja valitsee (mahdollisesti yhdessä hoidettavan kanssa) palveluntuottajista sopivan ja sopii käytännön järjestelyistä. Omaishoitaja sitoutuu antamaan tarvittavat hoitoa koskevat tiedot palveluntuottajalle. Omaishoitaja sopii palveluntuottajan kanssa hoito- ja palvelusuunnitelmaan perustuvan hoidon ja hoivan hoidettavalle oman poissaolonsa ajaksi. Palveluntuottaja sitoutuu tuottamaan palvelua saatujen tietojen mukaisesti. Hoivasetelillä annettu hoito ja hoiva korvaa omaishoitajan antamaa hoitoa ja huolenpitoa kotona. Hoivasetelillä voi hankkia ainoastaan omaishoidettavan hoitoa ja hoivaa. Hoivasetelillä ei voi ostaa siivousta tai kodin kunnostustöitä.

4.3. Sosiaalihuoltolain 27 b:n mukaiset vapaat

Sosiaalihuoltolain 27 b:n mukaan vapaita voi myöntää myös omaistaan tai läheistään hoitavalle henkilölle, joka vastaa tiiviisti tuen tarpeessa olevan henkilön hoidon ja huolenpidon järjestämiseen. Sosiaalihuoltolain mukaisia vapaita haetaan kirjallisesti sitä varten laaditulla hakulomakkeella <http://www.karviainen.fi/lomakkeet> Jos hakemus jätetään suullisesti, auttaa viranhaltija hakijaa hakemuksen täyttämässä. Hakemus tulee olla allekirjoitettu täysi-ikäisen hoitajan ja täysi-ikäisen hoidettavan toimesta. Hakemukseen on liitettävä asiakirjat, joihin hakija haluaa vedota kuten lääkärinlausunnot, epikriisit, vammaispalvelun päätökset, Kelan päätös hoitotuesta jne. Sosiaalihuoltolain mukaisen vapaan hakijoille aloitetaan palvelutarpeen selvittäminen ja arviointi.

Myöntämisessä käytetään samoja kriteereitä, joiden perusteella myönnetään omaishoidon tukea. Kun myöntämisen perusteet täyttyvät ja hoitava henkilö ei jostain syystä halua solmia

omaishoitotosopimusta, voidaan hoitajalle myöntää vapaapäiviä tai alle vuorokauden mittaisia virkistysvapaita sosiaalihuoltolain 27b:n mukaisesti. Vapaan tarkoituksena on parantaa tai ylläpitää omaistaan tai läheistään hoitavan henkilön jaksamista. Vapaan myöntämiseksi hoidettavalle tehdään palvelutarpeen arviointi ja hänen tarvitsemansa hoito ja sen toteutus kirjataan hoidettavan hoito- ja palvelusuunnitelmaan. Sosiaalihuoltolain mukaan myönnettävät vapaat perustuvat tarveharkintaan ja perusturvakuntayhtymän määrärahoihin, vapaiden määrän ollen kuitenkin enintään kolme vuorokautta kuukaudessa.

Sosiaalihuoltolain mukaiset vapaat myönnetään hakemuksen saapumisesta seuraavan kuukauden alusta alkaen. Ennen myönnteistä päätöstä tehtyjä vapaita ei korvata takautuvasti. Sosiaalihuoltolain nojalla myönnettävän vapaan aikainen hoito järjestetään samoilla toteutustavoilla ja asiakasmaksuilla, kuin omaishoitolain nojalla myönnettävä vapaan aikainen hoito.

Sosiaalihuoltolain mukaisia vapaita käyttävällä henkilöllä on ilmoitusvelvollisuus antamansa hoidon keskeytymisestä, päättymisestä tai muista olosuhteiden muutoksista Ikäkeskukseen. Vapaiden käyttö päättyy heti kun hoidettava siirtyy pysyvästi hoitoon toiseen sosiaali- tai terveydenhuollon yksikköön.

4.4. Omaishoitajien hyvinvointi- ja terveystarkastukset

Omaishoitolaissa säädetään kunnan velvollisuudesta järjestää tarvittaessa omaishoitajalle hyvinvointi- ja terveystarkastuksia sekä hänen hyvinvointiaan tukevia sosiaali- ja terveyspalveluja. Omaishoitajien hyvinvointi- ja terveystarkastusten tavoitteena on omaishoitajien hyvinvoinnin, terveyden ja toimintakyvyn arviointi, ylläpitäminen ja edistäminen sekä sairauksien ehkäiseminen ja tunnistaminen.

Omaishoitajien hyvinvointi- ja terveystarkastukset suunnataan omaishoitotosopimuksen tehneille omaishoitajille. Hyvinvointi- ja terveystarkastukset eivät ole välttämättä tarpeellisia esimerkiksi silloin, kun omaishoitaja on työterveyshuollon piirissä tai kun kyseessä on lyhytaikainen omaishoito. Mahdollisuutta tarjotaan omaishoitajille noin kahden vuoden välein.

4.5. Omaishoitajalle järjestettävä valmennus ja koulutus

Omaishoitolaikiin lisätyssä uudessa 3 a §:ssä säädetään kunnan velvollisuudesta järjestää omaishoitajan hoitotehtävää tukevia palveluja. Pykälän 1 momentissa säädetään kunnan velvollisuudesta järjestää tarvittaessa omaishoitajalle valmennusta ja koulutusta. Omaishoitajan hoitotehtävää tukevien palvelujen määrä ja sisältö kirjataan lain 7 §:n mukaiseen hoito- ja palvelusuunnitelmaan

Omaishoitajan valmennuksen tavoitteena on tukea omaishoitajuutta sekä kehittää omaishoitajaksi ryhtyvän henkilön valmiuksia omaishoitajana toimimisessa. Valmennuksessa voidaan käsitellä esimerkiksi omaishoitajan asemaan ja hyvinvointiin sekä kunnan ja omaishoitajan yhteistyöhön liittyviä kysymyksiä sekä toisaalta avustamisen ja hoivatyön perusteisiin liittyviä kysymyksiä. Valmennuksella voidaan edistää hoidon laatua ja varmistaa, että omaishoitajat toteuttavat hoidettavien toimintakykyä ylläpitäviä ja edistäviä toimintatapoja. Kunnan velvollisuus järjestää valmennusta koskee omaishoitotosopimuksen tehneitä omaishoitajia, mutta valmennusta voidaan järjestää jo ennen omaishoitotehtävän alkamista. Kunnan tehtävänä on valmennuksen järjestäminen, jolloin valmennuksen tuottamisesta voi vastata muukin toimija, kuten järjestö.

Valmennusta koskevan säännöksen tarkoituksena on tukea omaishoitajien valmennuksen järjestämistä siten, että lähes kaikki uudet omaishoitajat valmennetaan tehtävänsä. Omaishoitajien yksilölliset tilanteet vaihtelevat kuitenkin esimerkiksi valmiuksien ja muiden olosuhteiden mukaan siten, ettei valmennus ole ehdoton edellytys omaishoitotosopimuksen tekemiselle, vaan kunnalla on mahdollisuus tapauskohtaiseen harkintaan. Valmennuksen tarvetta arvioitaessa on otettava huomioon myös omaishoitajan ja hoidettavan mielipide.

Omaishoitolain siirtymäsäännöksen mukaan omaishoitajan valmennusta koskevaa säännöstä sovelletaan vasta 1.1.2018 alkaen. Valmennuksen järjestämiseen liittyvä suunnittelu ja toiminnan laajentaminen voidaan kuitenkin käynnistää välittömästi lain voimaantulua.

Ptky Karviainen järjestää omaishoitajien valmennuskursseja 1.1.2018 alkaen.

Omaishoitajan hoitotehtävää tukevan koulutuksen tavoitteena on tukea omaishoitajan osaamisen kehittämistä ja valmiuksien ylläpitämistä omaishoitosuhteen aikana. Koulutuksen laatu ja sisältö määräytyvät omaishoitajan yksilöllisen tarpeen ja omaishoitotilanteen vaatimusten mukaisesti. Koulutus voi liittyä esimerkiksi erilaisten apuvälineiden käyttöön, ergonomisten työasentojen opettamiseen ja haasteellisista tilanteista selviytymiseen. Koulutus voi liittyä myös esimerkiksi muistisairaiden, päihde- ja mielenterveysongelmaisten ja vammaisten lasten omaishoidon erityiskysymyksiin.

Omaishoitajien koulutus voidaan toteuttaa osin myös neuvonnalla ja ohjauksella perusturvakuntayhtymän omalla henkilöstöllä tai omaishoitajien osallistumisella perusturvakuntayhtymän järjestämiin koulutuksiin.

5. ASIAKASMAKSUT

Lakisääteisen vapaan ajaksi järjestetyistä sosiaalipalvelusta peritään asiakasmaksu. Omaishoidon tuen lisäksi myönnettävistä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista peritään asiakasmaksut. Asiakasmaksuissa noudatetaan palvelun saantihetkellä voimassa olevaa asiakasmaksujen taksaa. Poikkeuksena on alle 18-vuotiaalle terveydenhuollon toimintayksikössä annettu hoito, joka on maksutonta siltä osin kun hoitopäiviä on yli seitsemän kalenterivuodessa. Sama koskee alle 18 v lyhytaikaisen laitoshoidon, yö- ja päivähoidon sekä kuntoutushoidon maksuja.

Sosiaalihuoltolain 27 b §:n nojalla järjestettävän vapaan aikaisen palvelun asiakasmaksu määräytyy samoin perustein kuin omaishoidon tuesta annetun lain nojalla järjestettävässä vapaassa.

Vapaasta, joka pidetään useammassa alle vuorokauden jaksossa, voidaan periä enintään yksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 6 b §:n tarkoittama maksu vapaata vuorokautta kohti. Asiakasmaksu peritään ensimmäisen vapaajakson alkaessa.

Omaishoitajien hyvinvointi- ja terveystarkastukset ovat maksuttomia sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 5 §:n 1 kohdan perusteella.